

גזירה שמא יכתוב

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף לו עמוד א

ואלו הן משום רשות: לא דנין. והא מצוה קעביד! - לא צריכא, דאיכא דעדיף מיניה. ולא מקדשין - והא מצוה קעביד! - לא צריכא דאית ליה אשה ובנים. לא חולצין ולא מיבמין. והא מצוה קא עביד! - לא צריכא, דאיכא גדול, ומצוה בגדול ליבם. וכלהו טעמא מאי? - גזירה שמא יכתוב. ואלו הן משום מצוה: לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין - גזרה משום מקח וממכר.

2. תוספות מסכת ביצה דף לו עמוד ב

והא מצוה קא עביד - פ"ה וה"ל למחשביניהו בהדי אינך דסיפא ממצוה ומשני לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה ולכך אינו מצוה כל כך דומיא דהני דסיפא ולפי זה יכול להיות דגם בדליכא דעדיף מיניה אסור וכן פירש נמי גבי לא מקדשין הא מצוה קא עביד כו' ומשני דאית ליה אשה ובנים משמע אפילו אין לו אשה ובנים מ"מ אסור וקשה דאמר פרק דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בערב יום טוב דהיכי לעביד לדייניה במעלי שבתא ולקטליה בשבת אין רציחה דוחה שבת ולא משני משום דאין דנין משמע התם דבסנהדרין דבסתמא ליכא עדיף מנייהו שפיר דנין ויש ליישב דניחא ליה להש"ס למימר טעמא לאסור מן התורה ולא לאסור אלא מדרבנן ור"ת פי' דהא מצוה קא עביד ואמאי גזרו כו' ומשני לא צריכא דאית ליה אשה ובנים אבל אם אין לו אשה ובנים מותר לקדש דמצוה קא עביד וקשה דבפ"ק דיומא בירושלמי גבי כהן גדול מתקנין לו אשה אחרת פריך והרי קונין לו קנין בשבת ומשני אין שבות במקדש ולשני דשרי כיון דמצוה קא עביד דהא כיון שמתה אשתו מצוה לו לישא אשה אחרת ועוד קא עביד מצוה דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) אלא ודאי י"ל כפירוש הקונטרס ולא קשיא מההיא דסנהדרין דהא קאמר הכא טעמא שמא יכתוב וכיון דישבו כבר בדין מערב יום טוב וכתבו דברי המזכין ודברי המחייבים מבעוד יום כדקאמר התם אם כן לא שייך למגזר ועוד י"ל כפירוש ר"ת ולא קשיא מההיא דכהן גדול דשמא חד מתרי טעמי נקט והדר מסיק התם בירושלמי דיומא אמר רבי מונא דהא אמר' הדין דכונסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת ואיתא נמי בריש כתובות בירושלמי ומפרש התם טעמא דעד שלא קנה אינו זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת גדריה משכנסה זכאי בכלם ונמצא כקונה קנין בשבת וההוא נמי איכא לאוקמי בשיש לו אשה ובנים ומהאי טעמא דאין מקדשין לפי שנראה כקונה קנין אסור כמו כן לתת גט בשבת.

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלט

סעיף ד

הגה: ויש מתירין לקדש (טז) היכא דאין לו אשה ובנים (ר"ת). (יז) ואפשר דה"ה הכניסה לחופה שרי (סמ"ג) ואף על גב (יח) דלא קי"ל הכי, מ"מ סומכין על זה בשעת הדחק, גם כי גדול כבוד הבריות; כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ו' עד הלילה, דעושין החופה והקידושין בליל שבת, (יט) הואיל וכבר הכינו לסעודה ולנשואין והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנוס אז; ומ"מ לכתחלה יש ליזהר שלא יבא לידי כך.

4. הר"ן על הר"ף מסכת שבת דף סד עמוד א

פוסקין צדקה לעניים בשבת. תמהני אמאי שרי דהתנן [ביצה דף לו ב] אין מקדישין ומצאתי בשם רבינו חננאל ז"ל שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדבורו. ועדיין אין נוח לי דהא אין מעריכין לאו כלי ידוע הוא ואפ"ה אסור:

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שו

סעיף ו

(כה) חפצי שמים מותר לדבר בהם, כגון: י (כו) חשבונות של מצוה, (כז) יא ולפסוק צדקה, (כח) יב ולפקח על עסקי רבים, (כט) ולשדך התינוק ליארס * וללמדו ספר (ל) יג או אומנות; * ודוקא לדבר אם רוצה להשתכר, (לא) אבל לשכרו ולהזכיר לו סכום מעות אסור. הגה: י"א דבמקום שנוהגין ליתן לקורא בתורה מי שבירך, ונודר לצדקה או לחזן, דאסור בשבת לפסוק (לב) יד כמה יתן (א"ז); והמנהג להקל, <ב> דהא מותר (לג) טו לפסוק צדקה.

6. משנה ברורה סימן שו

(לג) לפסוק צדקה - ואפילו החזן עשיר כיון שנותנין לו זה כדי שיתפלל לפני העמוד הוי צורך מצוה. ובענין הכרות מצות בבהכ"נ יש אוסרין ויש מתירין דלא שייך מקח וממכר אלא בחפיץ הנקנה ובמקום שנהגו היתר אין למחות בידן.

7. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד א

תא שמע: מי שלא הניח עירובי תבשילין, הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין, לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשלין לו. כיצד הוא עושה - מקנה קמחו לאחרים, ואופין לו ומבשלין לו. שמע מינה: הוא נאסר וקמחו נאסר, שמע מינה.

8. מרדכי מסכת ביצה פרק יום טוב רמז תרעז

[דף יח] אבל לא מטבילין כו': מי ששכח ולא הטביל כלי מע"ש ומעיו"ט יתן הכלי לעובד כוכבים במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וה"ל כשואל מן העובד כוכבים דאמר פ"ה דמס' ע"ז דא"צ טבילה:

9. ערוך השולחן אורח חיים סימן שו

סעיף יז

כתב הרמב"ם בפכ"ג דין י"ב וכן אסור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר גזירה שמא יכתוב עכ"ל ולא ידעתי למה צריך לזה והרי האיסור ברור משום ממצא חפצך עשות חפצך ביום קדשי שהרי אפילו הדיבור אסור בזה [ק"ג]: וכ"כ התוס' שם ויתבאר בריש סי' ש"ז אמנם גם ברש"י [ביצה ל"ז. ד"ה משום] נמצא בזה"ל ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצא חפצך ודבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה ואם תאמר הוה לה גזירה לגזירה כולה חדא גזירה היא עכ"ל ואולי לטעם נוסף על ממצא חפצך קאמרי רבותינו וכן מתנה הוי כמכר שיוצא מרשות לרשות ואסור בשבת ולדבר מצוה ולצורך שבת מותר מתנה [מג"א סקט"ו ובי"י סי' תקכ"ז] ואף על גב דמקח וממכר גם לדבר מצוה וודאי אסור אך באמת לא דמי מתנה למקח וממכר דבמתנה לא שייך כל כך ממצא חפצך שאין זה להשתכר אלא מפני אהבה ואף על גב דמצינו בגמרא בענין מתנה דאי לאו דהוי ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה והוי מתנה כמכר [מגילה כ"ו:]: מ"מ אין זה כדי להרויח ודינו כהקדש שאסור להקדיש בשבת אבל מה שצורך היום מותר כמ"ש בס' של"ט ומפורש כן בגמ' ריש פרק שואל [קמ"ח:]: מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביום טוב וגם שמא יכתוב לא שייך במתנה דכתיבה בפנקס הוה דוקא בענייני משא ומתן ויש מי שתמה על מה שנותנין מתנות להחתן בשבת [שם] אבל באמת אין איסור בזה דמקרי דבר מצוה שהרי מצוה לשמח חתן וכלה וגם הוה צורך היום דאחרי שהמנהג בשבת הראשון אחר הנשואין לעשות משתה והיא זמן שמחה להחתן והכלה ובוודאי מותר לשמחם במתנות וכן המנהג ליתן להכלה אז מתנות ואין בזה דררא דאיסורא כלל ומנהג ישראל תורה היא [כנלע"ד]:

10. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קכ עמוד א

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. דאע"ג דאסור להפקיר מומן בשבת שנראה כמקנה קנין בשבת ואיכא שבות דרבנן, שאני הכא שהוא כמפקר מאליו והולך לאיבוד ולא מיהזי כקנין.

11. חידושי הרמב"ן מסכת פסחים דף ז עמוד ב

... ועוד קשה לי שהתירו ביטול בשבת כדתניא (ז' א') מבטלו בלבו אחד שבת ואחד י"ט, והלא הפקר נראה שאסור לאדם להפקיר נכסיו בשבת כענין ששנינו (ביצה ל"ו ב') אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין גזירה משום מקח וממכר. ...

12. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נח עמוד א

ורמינהו: השוכר את הפועל לשמור את הפרה, לשמור את התינוק, לשמור את הזרעים - אין נותנים לו שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו. היה שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע - נותנין לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו.

13. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סד עמוד א – עמוד ב

אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל: מאי שנא איהו דיהבינן ליה דשבת, ומאי שנא איהי דלא יהבינן לה דשבת? איהי דמיפחת קא פחית - לא מיחזי כשכר שבת, איהו דאוסופי קא מוספא - מיחזי כשכר שבת.

14. הר"ן על הרי"ף מסכת כתובות דף כח עמוד א

... ודאמר' דמחזי כשכר שבת אף על גב דע"י הבלעה שרי כדאמרינן בהזהב (דף נח א) אם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת הכא אסור משום דלא הוי הבלעה שאין מוסיפין לכל שבת אלא מה שעולה לכל יום ויום שאם יתפייס היום או למחר באמצע השבוע אין מצטרפין כל שבעת ימי השבוע זה עם זה:

15. מרדכי מסכת כתובות פרק אף על פי רמז קפט

מיחזי כשכר שבת פסק הרב ר' ברוך מכאן יש לי חשש על החזנים שמשכירים אותם להתפלל בשבת והרב ר' שמואל [*בני] אומר *דאין איסור דהא נותנין לו שכר לקיים המצוה להתפלל:

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שן

סעיף ד

(טו) השוכר את הפועל * לשמור זרעים או ד"א (טז) אינו * נותן לו שכר שבת, לפיכך (יז) אין אחריות שבת עליו; (יח) היה שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע, נותן לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר: תן לי של שבת, אלא אומר: תן לי שכר השבוע או החודש. (ואם שכרו לחודש * והתנה (יט) לשלם לו כל יום כך וכך, * (כ) ז מקרי שכיר יום) (ר"ן ס"פ אף על פי) (כא) או יאמר לו: תן לי שכר עשרה ימים.

סעיף ה

אסור לשכור חזנים (כב) להתפלל בשבת; (כג) ח ויש מי שמתיר. הגה: ואם שכרו (כד) ט [ה] לשנה או לחודש, לכ"ע שרי (ד"ע).